ELEMENTELE SLAVE DIN LIMBA ROMÂNĂ — MĂRTURIE A LEGĂTURII ISTORICE DINTRE POPORUL NOSTRU ŞI POPORUL RUS

DE

ACADEMICIAN EMIL PETROVICI

I. V. Stalin ne învaţă că fiecare naţiune s'a constituit în cursul istoriei « din oameni de rase şi neamuri felurite » [1]. Prin urmare şi naţiunea română, poporul român, s'a format de-a-lungul veacurilor prin contopirea multor neamuri de limbi deosebite.

Istoria cunoaşte o mulţime de popoare care au trăit odinioară pe teritoriul patriei noastre. Pentru descoperirea şi identificarea feluritelor triburi şi popoare care au locuit în trecut o ţară, un teritoriu, lingvistica poate fi de mare ajutor istoricilor, în deosebi prin studiul numelor de locuri. Toponimia ţării noastre dovedeşte existenţa în trecut, pe tot teritoriul ei, în câmpie, regiunea de dealuri şi la munte, a unei numeroase populaţii de limbă slavă. Convieţuirea paşnică pe acelaşi teritoriu a două populaţii de limbi diferite, cea care vorbea româneşte şi cea care vorbea limba slavă, a dus întâi la bilingvism, când fiecare membru al unei populaţii vorbea, pe lângă limba maternă proprie, şi limba celeilalte populaţii, iar la urmă la adoptarea de către întreaga populaţie a unei singure limbi, cea românească. (Unele grupuri slave dintre cele existente la noi în ţară fac parte din populaţia slavă aşezată din vechime pe aceste meleaguri).

Cu ocazia contopirii Românilor şi Slavilor de pe teritoriul patriei noastre, s'a produs şi « încrucişarea » celor două limbi. I. V. Stalin, în geniala sa lucrare « Marxismul şi problemele lingvisticii » ne învaţă că « este cu totul greşit să se creadă că în urma încrucişării, să zicem a două limbi, se obţine

[1] I. V. Stalin, Marxismul şi problema naţional-colonială. (Culegere de articole şi de discursuri alese), Ed. P.M.R., 1949, p. 7.

BDD-A10159 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:54 UTC)

o limbă nouă, a treia, care nu seamănă cu niciuna din limbile încrucişate şi care se deosebeşte calitativ de fiecare dintre ele. In realitate, cu ocazia încrucişării, una dintre limbi iese de obicei învingătoare, îşi păstrează structura gramaticală, îşi păstrează fondul principal de cuvinte şi continuă să se desvolte potrivit legilor interne ale desvoltării sale, în timp ce cealaltă limbă îşi pierde treptat propria ei calitate şi dispare treptat.

Prin urmare, încrucişarea nu dă o nouă, o a treia limbă, ci menţine una dintre limbi, menţine structura ei gramaticală şi fondul ei principal de cuvinte şi îi dă posibilitatea să se desvolte potrivit legilor ei interne de desvoltare.

E drept că cu acest prilej are loc o oarecare îmbogăţire a vocabularului limbii învingătoare pe seama limbii învinse, dar aceasta nu o slăbeşte, ci, dimpotrivă, o întăreşte»[1].

Pe teritoriul ţării noastre, populaţia la început bilingvă a adoptat structura gramaticală şi cea mai mare parte a fondului principal de cuvinte ale limbii româneşti. După cum a arătat I. V. Stalin, « Incrucişarea limbilor este un proces de lungă durată, care continuă sute de ani »[2]. Aşa dar, după un lung şir de secole de convieţuire frăţească pe acelaşi teritoriu, de războaie purtate cot la cot împotriva năvălitorilor, de lupte comune duse împotriva exploatării feudale mereu crescânde, membrii populaţiei slave din patria noastră au adoptat în număr tot mai mare limba română, care le-a devenit limba maternă.

Dece, dintre cele două limbi, cea românească şi cea slavă, populaţia bilingvă a ales limba românească? Cauza trebue să fi fost numărul mai mare al acelora care aveau ca limbă maternă limba românească.

In cursul « încrucişării » celor două limbi, limba românească s'a îmbogăţit cu un număr imens de elemente slave, mai ales lexicale. A. Cihac a arătat, în dicţionarul său etimologic al limbii româneşti, că elementele slave ale vocabularului românesc sunt de două ori mai numeroase decât cele latineşti. In deosebi numele de locuri şi numele de familie de origine slavă sunt extrem de numeroase[3]. Dar influenţa slavă nu s'a mărginit numai la vocabular, la toponimie şi onomastică. Şi fonetica, derivaţia, sintaxa, ba chiar şi morfologia — e adevărat în măsură minimă — prezintă trăsăturile influenţei slave.

Studiul toponimicelor oferă istoricilor numeroase informaţii asupra unor epoci din care nu ne-au rămas documente. Astfel numele de locuri, mai ales de văi şi de cursuri de apă de origine slavă datează dinaintea întemeierii statelor feudale române. Ele se întâlnesc în cele mai vechi documente isto-

[1] I. Stalin, Marxismul şi problemele lingvisticii. Ed. P. M. R. 1951, p. 61—62.

[2] Ibidem, p. 61.

[3] A. Cihac, Dictionnaire d'étymologie daco-romane, éléments slaves, magyars, turcs grecs-moderne et albanais. Francfort s/M, 1879, p. VIII—IX.

BDD-A10159 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:54 UTC)

rice. Numele de văi şi de râuri de origine slavă ca de pildă **Topolniţa** « valea plopilor », **Coşuştea** « valea cerboaicei », **Cerna** « râul negru », **Luncavăţ** « râul cu cotituri », **Bistriţa, Bistra** « râul repede », **Slănic** « râul sărat », **Glimboaca, Glîmbocata** « râul (pârâul) adânc », **Dâmboviţa** « valea cu stejari », **Ilfov** « râul (pârâul) arinilor », **Ialomiţa** « valea neroditoare », **Prahova** « valea cu pulbere, prăfoasă », **Câmpina** « mărăciniş », **Cozia** « muntele, valea, râul, etc., caprei », **Breazova** « mestecăniş », **Bălgrad** (numele popular al oraşului Alba-Iulia) « cetatea albă », **Predeal** « limită, hotar, graniţă », **Bran** « fortăreaţă », **Zlatna** « bogată în aur », **Doftana** « valea cu păcură », **Târnava** « valea cu spini (cu mărăcini) », **Crasna** « râul roşu », **Râmnic, Rîmna** « râu bogat în peşte », **Racova, Racoviţa, Raciul** « pârâul cu raci », **Vâlcea** « valea lupului (sau a lui Lupu) », **Mecea** « valea ursului », **Putna** « valea cu cale », **Soloneţ, Solonţ** « pârâul sărat », **Voroneţ** « pârâul corbului », **Rozavlea** (în documentele maramureşene scris Hrozawlla, anul 1390) « satul lui Grozavu, Grozăveşti », **Horodişte** « ruină de cetate », **Hliboca** « pârâul adânc », **Turia** « valea bourului », **Corogea** « valea vacii », **Cobîla** « valea iepei », **Clopotiva** « valea (râul) care răsună », etc., etc., au fost date de populaţia de limbă slavă în primele secole ale aşezării ei pe aceste meleaguri. Aceşti Slavi nu vorbeau cu toţii acelaşi grai slav. Populaţia de limbă românească (sau maghiară) îi deosebea, pe unii de alţii. Şi aceasta se oglindeşte în numele de locuri. Un mare număr de localităţi se numesc **Ruşi (Ruşii-Vidraşcului, Ruşii-lui-Asan)** sau **Roşiori, Cotul Ruşilor, Rus, Rusul, Valea Rusului, Pârâul Rusului, Rusciori, Rusca, Ruscova** (în limba maghiară **Oroszfalu, Oroszideca,** etc.; în limba germană **Reussenmarkt** « târgul Ruşilor », numele săsesc al comunei **Miercurea**), **Şchei** (scris greşit **Stei**), **Şcheia** [1], **Sârbi** [2] (în limba maghiară **Szerbfalva**), **Tăut, Tăuţi,** (în limba maghiară **Tótfalu** [3]), **Horoat** (în limba maghiară **Horvát** [4]), **Cehul-Silvaniei** (magh. **Szilágycseh**). Cele mai frecvente toponimice dela noi derivate din nume de popoare slave sunt **Ruşi** şi **Sârbi** [5]. Aceste toponimice sunt risipite pe întreg teritoriul patriei noastre. Din distribuţia lor pe teren am putea trage concluzia că diferitele neamuri slave au trăit amestecate în toate ţinuturile româneşti. Aceasta trebue să fie adevărat într'o oarecare măsură. In aceeaşi regiune puteau să existe unele lângă altele localităţi în care s'au aşezat Slavi de diferite naţionalităţi. Chiar şi astăzi, de pildă în

---

[1] In limba veche românească prin *Şchei* se înţelegeau Bulgarii, dar şi în general toţi Slavii.

[2] In limba română mai veche prin *Sârbi* se înţelegeau şi toţi Slavii, în Muntenia sunt numiţi *Sârbi*, Bulgarii aşezaţi în secolele trecute pe teritoriul ţării.

[3] In limba maghiară *Tót* înseamnă astăzi Slovac, dar mai demult era numele general al tuturor Slavilor,

[4] Magh. *Horvát* « Cromst »,

[5] Să nu uităm că prin Sârbi s'a înţeles mai demult Slavi în general, iar în epoca modernă în Muntenia şi Oltenia, Bulgari. Despre Sârbi veritabili poate fi vorba doar în părţile apusene ale ţării.

BDD-A10159 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:54 UTC)

regiunile Timişoara şi Arad, avem sate sârbeşti (de exemplu Sânmărtinul-Sârbesc), croate (de exemplu Recaş), ucrainiene (de exemplu Satu-Mic), cehești (de exemplu Ravensca) şi slovăceşti (de exemplu Nădlac). Aşa a fost şi în trecut în regiunile unde Slavii s'au asimilat şi numai toponimicele le-au păstrat amintirea.

Dar pe lângă aşezarea aceasta în mozaic a Slavilor de neamuri diferite pe teritoriul ţării noastre, a existat şi un alt mod de aşezare a lor, acela al împânzirii unor întinse regiuni cu localităţi locuite de Slavi de acelaşi neam. La stabilirea neamului slav care a locuit odinioară un ţinut oarecare, ne ajută studiul particularităţilor lingvistice ale elementelor slave ale limbii noastre, mai ales ale toponimicelor slave.

Ca exemplu putem aduce existenţa sau neexistenţa fenomenului numit **polnoglasie** (tradus de unii prin neologismul **plenisonie**, adică « sunare plină ») în toponimicele slave. Polnoglasia constă în aceea că, în limba Slavilor de răsărit, adică a Ruşilor în înţelesul vechi al termenului [1], a grupurilor slave de miazăzi (bulgare, macedonene, sârbo-croate şi slovene) **ra, la, re** (în bulgară **rea**), **le** (în bulgară **lea**) le corespund grupurile **oro, olo, ere**.

Astfel, în regiunile Hunedoara şi Timişoara avem toponimicul **Breazova** (în vechea bulgară **breaza** « mesteacăn »), pe când în regiunea Galaţi găsim un toponimic **Berezeni** care prezintă polnoglasie, **ere** slav oriental în loc de **rea** bulgăresc (în vechea rusă **bereza** « mesteacăn »). Iată alte câteva toponimice cu polnoglasie: **Horodiştea** [2] « ruină de cetate, grădişte » (în slava de sud **gradište** [3], dela cuvântul slav răsăritean **gorod, horod** « cetate »; **Soloneţ, Solonţ** « (pârâul) sărat » dela cuvântul vechiu rusesc **solon** « sărat » (în slava de sud **slan**, comp. numele vechiu al Râmnicului-Sărat: **Slam-Rîmnic**); **Corogea**, în documente **Corovia** « valea vacii », dela cuvântul slav răsăritean **korova** « vacă » [4] (o baltă a Dunării se numeşte **Cravia** « balta vacii », dela cuvântul slav meridional, fără polnoglasie, **krava** « vacă »), **Voronu, Voroneţ** « (pârâul) corbului », dela cuvântul slav răsăritean (rusesc) **voron** « corb » (în slava meridională **vran**), etc., etc.

---

[1] Până în secolele XIV-XV Slavii de răsărit formau încă un singur popor, cel rus. Pe urmă s'au separat în trei popoare, mai târziu în trei naţiuni, Ruşii, Ucrainenii şi Beloruşii, vorbind limbi foarte asemănătoare. Poporul român abia astăzi ştie să facă deosebirea între aceste trei naţiuni surori. Până în zilele noastre, poporul nostru i-a cuprins pe toţi Slavii răsăriteni sub denumirea de *Ruşi*.

[2] In graiurile ucrainene şi în multe graiuri ruseşti, consoana *g* a devenit *h* prin secolul al XII-lea.

[3] Cuvântul a trecut şi în limba română. De aceea, localităţile dela noi numite *Grădiste* au putut fi numite de Români şi deci nu pot servi ca indicii pentru a stabili graiul Slavilor care au locuit în trecut un ţinut oarecare.

[4] Numele de văi *Corogea, Cobâla, Cozia, Valea-Vacii, Valea-Calului, Valea-Iepei, Calea Caprei*, etc. arată locul important pe care îl ocupa creşterea vitelor în economia ţării noastre în trecut. Văile acestea erau foarte bune pentru păşunat.

BDD-A10159 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:54 UTC)

Un alt exemplu ni-l oferă tratamentul vocalei nazale **on** — devenită în elementele slave ale limbii române **în** sau **un** — care în slava orientală (rusă), prin denazalizare, a devenit **u**, iar în bulgară **ă** (prin faza intermediară **ăn**, de unde românescul **în, îm**). Numele de văi şi de râuri **Putna** « valea cu cale » din regiunile Suceava, Bacău şi Regiunea Autonomă Maghiară arată că provin dela o populaţie slavă răsăriteană (în rusă путь, **put'** « drum, cale »). Dacă Românii ar fi luat acest toponimic dela Bulgari, atunci am avea astăzi **în**, nu **u**, în prima silabă (comp. rom. **răspântie**, rus. распуты, **rasput'ie** « răscruce »). Toponimicul **Luşca** « luncşoară » (forma mai veche **Lucica**) din raionul Bistriţa, regiunea Cluj, are de asemenea **u** în locul vocalei nazale **on** (comp. rom. **luncă**, rus. лука, **luka** « cotitura unui râu »).

Un al treilea exemplu este acela al pronunţării ca **h** a lui **g**, caracteristică multor graiuri slave răsăritene: **Horodiştea, Horodnic** (dela **gorod**), **Hliboca** comp. rus. глубокая, **glubocaia** « adâncă »), **Hrozavlea** (comp. rom. **grozav**), **Hovrila** (sat în regiunea Baia-Mare) (comp. rom. **Gavrilă**), **Hereţ**, în limba maghiară **Herec**, toponimic din Regiunea Autonomă Maghiară, forma mai veche **Horeţ** (comp. rus. ropa, **gora** « deal, munte »), etc., etc.

Toate aceste toponimice — cu polnoglasie, **u** în loc de **on** (**un, în**), **h** în loc de **g** şi cu alte particularităţi slave orientale — acopăr o bună parte a teritoriului ţării noastre, anume toată Moldova şi Bucovina, Estul Munteniei şi Dobrogei şi Nordul şi Estul Transilvaniei. Printre ele nu se găsesc toponimice fără polnoglasie sau cu **un, în** pentru vechiul **on** şi cu g păstrat, decât în Sud-Vestul Moldovei şi Estul Munteniei şi Dobrogei (de exemplu **Slănic**, comp. **Solonţ**), afară de cazurile destul de frecvente când toponimicul a fost dat, fie de Români şi are la bază un cuvânt românesc de origine slavă, fie de Maghiari şi are la bază un cuvânt maghiar de origine slavă (ca de pildă **Straja**, sat la confluenţa râului **Putna** cu râul Suceava, dela cuvântul românesc **strajă** de origine slavă; **Grădiştea**, sat în regiunea Iaşi, dela cuvântul românesc **grădişte** « ruină de cetate »; **Lunca**, nume foarte frecvent de locuri, dela cuvântul românesc **luncă** etc., etc.).

In regiunile amintite mai sus, istoricii şi arheologii au constatat şi ei pe baza săpăturilor arheologice, existenţa în trecut a unei populaţii slave răsăritene, după cum a arătat tovarăşul academician Mihai Roller [1]. Aşa dar, datele lingvistice confirmă pe cele arheologice şi istorice. Colaborarea dintre istorici, arheologi şi lingvişti va arunca o rază de lumină şi asupra altor probleme ale istoriei patriei noastre rămase nerezolvate.

In această parte a ţării, amintită mai sus, Slavii, înainte de a se asimila, vorbeau un grai slav răsăritean, se numeau pe ei înşişi Ruşi şi tot aşa erau numiţi şi de Români şi Maghiari (în maghiară orosz). Prin aceşti Slavi răsăriteni (Ruşi) dela noi, marele popor rus, răspândit pe teritorii

[1] In « Studii şi Cercetări de Istorie Medie ».

BDD-A10159 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:54 UTC)

imense, a ţinut un contact viu cu poporul român, numindu-l cu un termen străvechi, **voloh** care prezintă, ca toate cuvintele străvechi ruseşti, polnoglasia (Bulgarii numesc pe Români **vlah**), dovadă că acest contact datează din epoca în care Slavii de răsărit şi cei de miazăzi încă nu se diferenţiaseră lingvistic.

Dela aceşti Ruşi au rămas în limba română o mulţime de cuvinte străvechi referitoare la agricultură, la creşterea vitelor, la pomărit, la casă, la îmbrăcăminte, la unelte, la plante şi animale, la natură şi la multe alte laturi ale vieţii sociale feudale.

Studiul elementelor slave ale limbii române — neglijat intenţionat la noi, de regimul reacţionar burghezo-moşieresc, duşmănos poporului rus pentru ideile progresiste, revoluţionare propagate de cei mai buni fii ai săi — va trebui să scoată în relief legăturile multiseculare istorice dintre poporul nostru şi marele popor frate rus, legături minimalizate de aceia care au tot interesul de a slăbi prietenia nesdruncinată dintre popoarele lagărului păcii şi al socialismului.

BDD-A10159 © 1952 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:56:54 UTC)